

بررسی میزان پیاده‌مداری در خیابان چهارباغ اصفهان و تأثیر آن بر تعامل اجتماعی

شهروندان

احمد پورمختار^۱

^۱ کارشناسی ارشد معماری (مطالعات معماری)، دانشگاه هنر اصفهان

(تاریخ دریافت: ۹۱/۱۲/۱ تاریخ پذیرش: ۹۲/۳/۴)

چکیده

امروزه اغلب فضاهای عمومی شهری و خیابان‌ها به دلیل افزایش بی‌رویه وسایل نقلیه و وابستگی الگوی زندگی شهری به آن‌ها، به شدت تحت سلطه ماشین درآمده است. شکل‌گیری و توسعه اغلب فضاهای شهری، خیابان‌ها و حتی کوچه‌ها، در شهرهای جدید ایران، بر مبنای مقیاس سواره و مسائل مربوط به ترافیک است. محورهای باریکی که در حاشیه محورها سواره در خیابان‌های شهری به عنوان «پیاده‌رو» وجود دارد، گویی پس‌مانده‌هایی از فضای اصلی سواره است که فقط برای تردهای ضروری شهروند پیاده باقی مانده است. اصفهان، از جمله معدود شهرهای ایران است که پیاده‌مداری در برخی از فضاهای شهری و خیابان‌های آن، به طور نسبی وجود دارد. «خیابان چهارباغ» که از یادگارهای تاریخی باغ شهر صفوی اصفهان است، برخی از ویژگی‌های فضاهای شهری پیاده‌مدار و شهروندگرا، از جمله اجتماع‌پذیری، امنیت اجتماعی و روانی، خوانایی و دسترسی راحت، پویایی و سرزندگی، حس تعلق و خاطره‌انگیزی مکان، احیای هویت‌های تاریخی و اجتماعی، مسیرهای پیاده و دوچرخه، کیفیت سیمای و منظر شهری، کیفیت فضای سبز و عناصر طبیعی، کیفیت مبلمان و علائم شهری را در خود دارد. این ویژگی‌های پیاده‌مدارانه تأثیر بسیار زیادی بر شکل‌گیری کمی و کیفی انواع تعاملات اجتماعی و ارتقای کیفیت زندگی شهروندی دارد. در این پژوهش، که هدف آن شناخت میزان پیاده‌مداری در خیابان چهارباغ اصفهان و تأثیر آن بر کیفیت ارتباطات اجتماعی مردم است، سعی شده است نخست به بررسی مفهوم پیاده‌محوری و شهروندگرایی در شهرسازی و شناسایی شاخصه‌های آن در فضاهای شهری پرداخته شود. سپس با نگاهی به سیر تاریخی شکل‌گیری و تحولات فضای شهری خیابان چهارباغ اصفهان، برخی ویژگی‌های پیاده‌مدار این فضای شهری تاریخی و تأثیر آن بر کمیت و کیفیت تعاملات اجتماعی شهروندان، مورد کشف و بازسازی قرار گرفته است. این مقاله، رهیافت‌ها و راهکارهایی را برای بهبود کیفیت فضای شهری خیابان چهارباغ - به عنوان الگویی مناسب برای توسعه فضاهای شهری پیاده‌مدار در شهرهای ایران - ارائه داده است.

واژگان کلیدی: فضاهای شهری، پیاده‌مداری، تعاملات اجتماعی، خیابان چهارباغ اصفهان.

فهرست منابع و مراجع

- آیت‌الله‌زاده شیرازی، باقر، (۱۳۸۶)، «شهرسازی ظریف و بی‌نظیر عهد صفویه»، **ماهنامه دانش‌نما**، سال ۱۶، ش ۱۴۸-۱۵۰، صص ۱۹-۲۰.
- احتشامی، لطف‌الله، (۱۳۸۲)، «بیلافت صغویه در دارالسلطنه اصفهان»، **مجموعه مقالات همایش اصفهان و صفویه**، ج ۲، انتشارات دانشگاه اصفهان، اصفهان، صص ۱-۱۴.
- اسداللهی، شیوا، (۱۳۸۳)، «ضرورت توجه به حرکت پیاده در مراکز شهری»، **مجله شهرداری‌ها**، سال ۶، ش ۶۶ صص ۶۸-۷۱.
- اشرفی، نسیم، (۱۳۸۶)، «فضاهای مکث شهری»، **ماهنامه بین‌المللی راه و ساختمان**، سال ۵، ش ۴۳، صص ۴۸-۵۱.
- الاصفهانی، محمدمهدی بن محمدرضا، (۱۳۶۸)، **نصف جهان فی تعریف الاصفهان**، به تصحیح منوچهر ستوده، انتشارات امیرکبیر، تهران.
- انصاری، مجتبی، (۱۳۸۲)، «باغ ایرانی در تاریخ، **مجموعه مقالات همایش اصفهان و صفویه**، ج ۲، انتشارات دانشگاه اصفهان، اصفهان، صص ۵۱-۷۶.
- انصاری، محمداسماعیل، (۱۳۸۲)، «فعالیت‌های تجاری - صنعتی عصر شاه‌عباس اول در اصفهان»، **مجموعه مقالات همایش اصفهان و صفویه**، ج ۲، انتشارات دانشگاه اصفهان، اصفهان، صص ۳۶-۵۰.
- پاکزاد، جهان‌شاه، (۱۳۸۶)، **راهنمای طراحی فضاهای شهری در ایران**، آرمان‌شهر، تهران.
- تیبالدز، فرانسس، (۱۳۸۵)، **شهرهای انسان محور**، ترجمه حسن‌علی لقای و فیروزه جدلی، انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
- تقی‌اصل، آرش، (۱۳۸۷)، «اهمیت و نقش پیاده در شبکه‌ی حمل‌ونقل پایدار»، **فصلنامه جستارهای شهرسازی**، سال ۷، ش ۲۶-۲۷، صص ۷۹-۸۷.
- حبیبی، سیدمحسن، (۱۳۸۰)، «مسیر پیاده گردشگری»، **فصلنامه هنرهای زیبا**، ش ۹، صص ۴۳-۵۱.
- رفیعیان، مجتبی، سیفایی، مهسا، (۱۳۸۴)، «فضاهای عمومی شهری: بازنگری و ارزیابی کیفی»، **فصلنامه هنرهای زیبا**، ش ۲۳، صص ۳۵-۴۲.
- رنجبر، احسان، رییس‌اسماعیلی، فاطمه، (۱۳۸۹)، «سنجش کیفیت پیاده‌راه‌های شهری در ایران»، **فصلنامه هنرهای زیبا**، ش ۴۲، صص ۸۳-۹۳.
- شاردن، ژان، (۱۳۶۲)، **سفرنامه‌ی شاردن** (بخش اصفهان)، ترجمه حسین عریضی، انتشارات نگاه، تهران.
- شوائی، فرانسوا، (۱۳۷۵)، **شهرسازی تخیلات و واقعیات**، ترجمه سید محسن حبیبی، انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
- عمرانی، مرتضی، (۱۳۸۴)، **در جستجوی هویت شهری اصفهان**، وزارت مسکن و شهرسازی، تهران.
- قربانی، رسول و جام‌کسری، محمد، (۱۳۸۹)، «جنبش پیاده‌گستری رویکردی نو در احیای مراکز شهری؛ مورد مطالعه پیاده‌راه تربیت‌تبریز»، **مجله مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای**، سال ۲، ش ۶، صص ۵۵-۷۲.
- قریب، فریدون، (۱۳۸۳)، «امکان سنجی مسیرهای پیاده و دوچرخه در محدوده تهران قدیم»، **فصلنامه هنرهای زیبا**، ش ۱۹، صص ۳۵-۴۳.
- کجباف، علی‌اکبر، (۱۳۸۲)، «بررسی مقایسه‌ای اصفهان در عصر سلجوقیان با صفویان»، **مجموعه مقالات همایش اصفهان و صفویه**، ج ۲، انتشارات دانشگاه اصفهان، اصفهان، صص ۱-۱۴.
- کمپفر، انگلبرت، (۱۳۶۳)، **سفرنامه‌ی کمپفر**، ترجمه کیکاووس جهانداری، انتشارات خوارزمی، تهران.
- لنگ، جان، (۱۳۸۶)، **طراحی شهری** (گونه‌شناسی رویه‌ها و طرح‌ها)، ترجمه سیدحسین بحرینی، انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
- مسجدی، حسین، ابراهیمی، مژگان، (۱۳۸۲)، «شب‌ها، شورها و شعورها؛ بررسی اجمالی سیاست صفویه برای سرگرمی‌های فرهنگی (اوقات فراغت)»، **مجموعه مقالات همایش اصفهان و صفویه**، ج ۲، انتشارات دانشگاه اصفهان، اصفهان، صص ۱-۱۴.
- معینی، سیدمحمدمهدی، (۱۳۸۶)، «رفتار عابر پیاده، در ارتباط با مکان‌های مسکونی و تجاری»، **فصلنامه هنرهای زیبا**، ش ۳۲، صص ۱۵-۲۶.
- هنرفر، لطف‌الله، (۱۳۴۹)، «چهارباغ اصفهان»، **مجله هنر و مردم**، ش ۹۷ و ۹۶، صص ۲-۱۴.

Cowan, R. (2005), **The Dictionary of Urbanism**, Streetwise Press, Wiltshire, London.

Fruin, J. (1971), **Pedestrian Planning and Design**, Metropolitan Association of Urban Designers and Environmental Planners, Inc, New York.

Jacobs, J. (1961), **The Death and Life of Great American Cities**, Random House, New York.

Marshall, S. (2005), **Streets & Patterns**, Taylor & Francies, New York.

Rappaport, A. (1980). **Pedestrian Street Use**, Culture & Perception, New York.

Victoria Transportation Policy Institute, (2010), **On line TDM Encyclopedia**, From: <http://www.vtpi.org> (accessed aug 10.2009).